

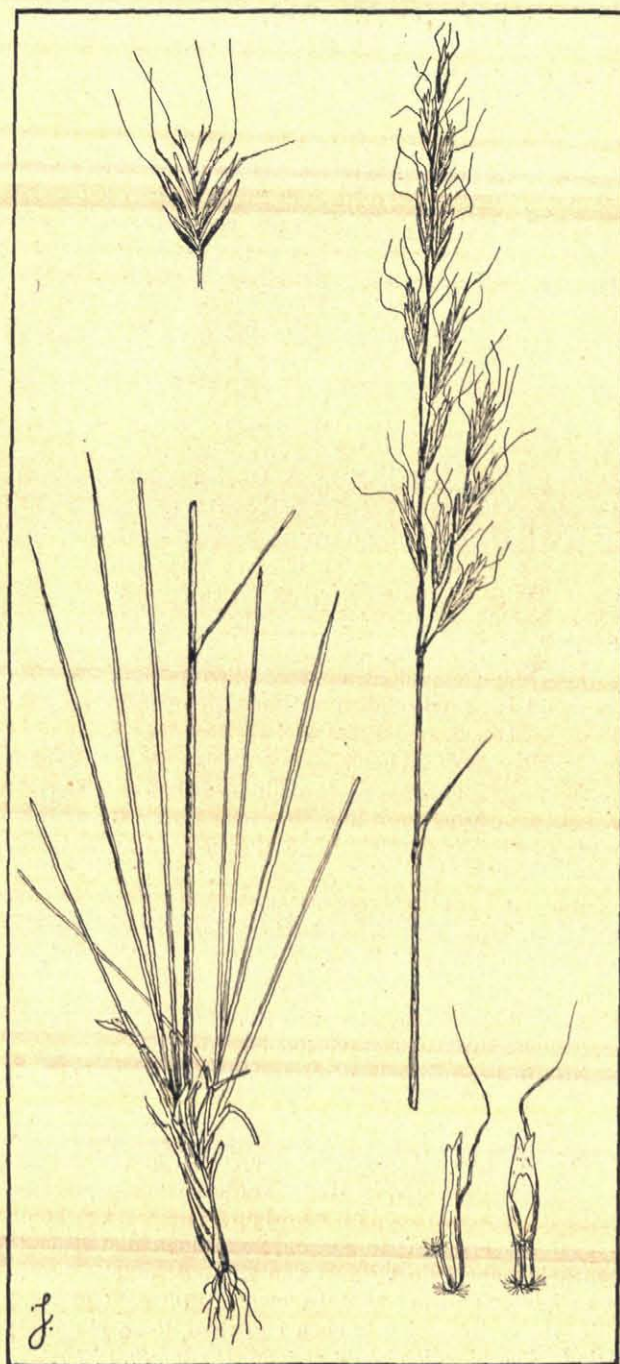
ZUID-LIMBURGSCH GRASSEN.

(Vervolg en slot van blz. 34).

ET derde gras, waarop wij hier wilden wijzen, is een mooi voorbeeld, hoe lang een algemeen voorkomende soort onbekend kan blijven. In 1887 vonden de heeren *Kobus* en *Goethart* op den Calvarienberg bij Gulpen voor het eerst *Avena pratensis* L. (afgebeeld in de *Flora Batava*). Deze vindplaats bleef lang de eenige. Wel kregen wij uit Z.-L. verscheidene als *Avena pratensis* gedetermineerde exemplaren, maar steeds waren ze foutief, totdat wij verleden jaar van den heer *de Wever* een *Avena*-soort ontvingen, die werkelijk de bewuste was. Ze was gevonden bij Vaals. Nu ligt Vaals op de grens, en het was dus wel waarschijnlijk, dat tusschen *Gulpen* en *Vaals* meer groeiplaatsen zouden zijn. Toen wij dan ook met Pinksteren 1912 in gezelschap van den heer *Henrard* een excursie naar Z.-L. maakten, stond dit gras bovenaan op de lijst. En het geluk diende ons. Bij de beklimming van de steile zuidelijke helling van den *Eyserberg* vond onze tochtgenoot de eerste. En nauwelijks hadden wij ons overtuigd, dat wij niet met een harer verwanten te doen hadden, of wij vonden ze bij duizenden.

Is ze dan zoo moeilijk te kennen, dat ze zoo lang verborgen bleef? Wij meenen van niet. Wie de verwante *Avena pubescens*, de »zilverhaver«, kent, en overal waaien u in Z.-L. haar zilverglanzende pluimen tegen, kan haar zeldzamere zuster gemakkelijk onderscheiden, eigenlijk reeds op het gevoel. *Av. pratensis* toch heeft zeer ruwe stengels en ruwe bladscheeden, *Av. pubescens* daarentegen gladde stengels en zacht behaarde bladscheeden. Ook de bladsprieten wijken sterk af. De planten, die wij bij *Eys* vonden, hadden sterk blauwgroene, smalle bladeren, terwijl de oude bladscheeden den voet der stengels dicht omgaven: ze behooren tot de *var. glaucescens Caspary*, die van *Aken* bekend is. (Wij hebben gepoogd, den indruk dien de oude scheeden maken, zoo goed mogelijk te teekenen. Maar dat viel niet mee, te meer daar de plant sterk zodenvormend is; wij konden toch geen geheele zode teekenen met een tiental pluimen en moesten er dus een plant uit losmaken). Verdere onderscheidings-kenmerken vindt men in de bloeiwijze. Deze bestaat uit een armarijge pluim, die naar boven trosvormig wordt. De pluimtakken zijn kort en, als de plant jong is, sterk tegen de hoofdas aangedrukt. De aartjes zijn groot, tot 2 c.m. lang en meestal 4- of 5-bloemig. — Dit beteekent op zichzelf nog niet zooveel. *Avena pubescens* toch heeft meestal 3-bl. aartjes, maar wij vonden zoowel exempl. met 2 bl. (*St. Pietersberg*) als met 5 bl. in de aartjes. — De kelkkaftjes zijn iets langer dan het halve aartje, beide 3-nervig, zilverkleurig met een eigenaardig groene of zwak-roode middenstreep. Die purperkleur vindt men ook aan den bovenrand der kroonkaftjes. Wie de beide soorten vindt, moet eens op de kafnaalden letten. Die van *Av. pubescens* zijn in het onderste gedraaide deel niet bijzonder samengedrukt, maar vertoonen aan beide zijden een duidelijke groef. De naald bij *Av. pratensis* is in het onderste deel sterk samengedrukt; houdt men zoo'n naald dan ook tegen het licht, dan schijnt ze afwisselend dik en dun. Maar neem voor dit onderzoek vooral rijpe aartjes en van de onderste bloemen; die zijn het fraaist ontwikkeld. (Wij verzamelden goed wat materiaal en staan gaarne doubletten af aan belangstellende verzamelaars). Op onze aansporing zocht nu *Dr. de Wever* verder naar de plant en hij meldde ons, dat ze tusschen *Valkenburg* en *Eys* zoo goed als overal op de mergel voorkomt. Gaat ge dus naar Z.-L., vergeet niet naar *Av. pratensis* te zoeken, ge behoeft niet bang te zijn ze uit te roeien. Gij hebt dan meteen gelegenheid de vormen van *Av. pubescens* te bestudeeren. Wij wezen reeds op de groote variabiliteit in het aantal bloemen. Dit gaat gepaard met groot verschil in habitus der plant. De veelbloemige hebben een rijke, losse pluim, de armbloemige een stijve pluim, waarvan de takken bijna loodrecht afstaan. Op den *St. Pietersberg* vonden wij eveneens een exemplaar van de variëteit *flavescens Gander*, die zich, zooals de naam reeds aanduidt, onderscheidt door geelachtige aartjes en niet verward moet worden met

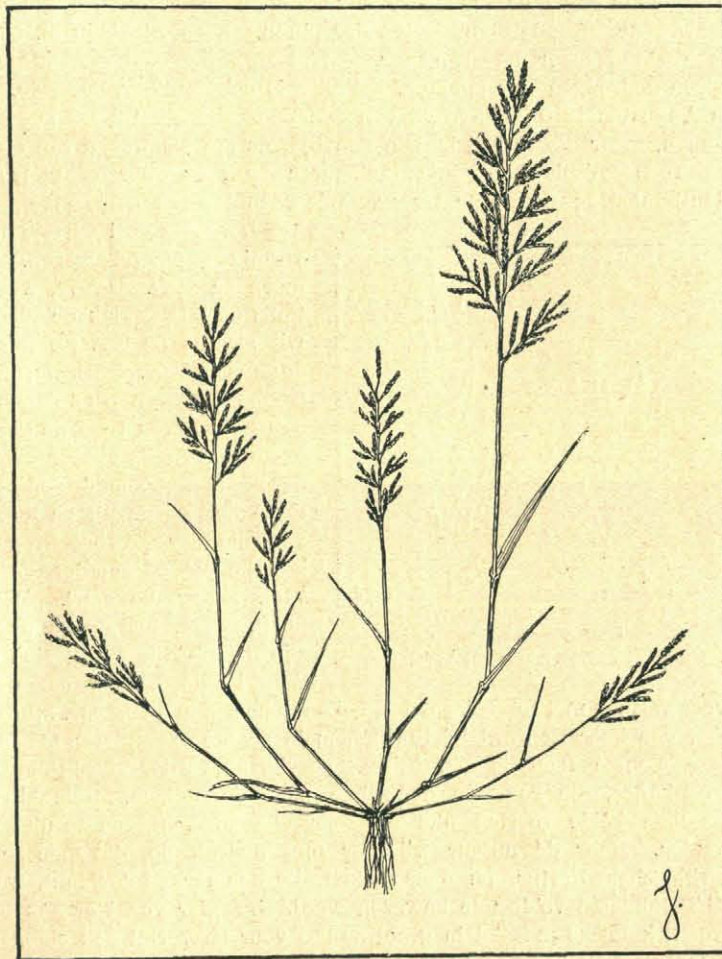
Avena pratensis.

de algemeene »goudhaver« *Av. flavescens*. Voor zoover wij weten, was ze uit ons land nog niet bekend. Maar waarom zou ook bijv. de *var. alpina* Gand. (= *glabrescens* Rchb.) bij goed zoeken niet voor den dag komen. Ze kenmerkt zich door *kaal* bladescheeden en sprieten, die eerst iets gewimperd zijn, maar later geheel kaal worden. In 't algemeen wijken de Limburgsche planten in uiterlijk af van de duinvormen der zelfde soort, maar hierover eens een andermaal.

Wie Oudemans' »De Flora van Nederland« opslaat, en daar onder *Sclerochloa rigida* Panz. als vindplaatsen vermeld ziet: *Staalduin* en *Muyderberg*, zal het wel vreemd vinden, als wij hier *Festuca rigida* Kunth (dat is haar tegenwoordige naam) als een Limburgsche karakterplant introduceeren. Maar wij hopen aan te toonen, welk recht wij daartoe meenen te bezitten. Laten wij echter eerst even met het grasje kennis maken. Dit is buiten zoo gemakkelijk niet, daar de lage, stijve stengeltjes door haar grauw-groene, soms bruine kleur niet erg opvallen, te meer daar ze dikwijls in een kring op den grond liggen. Maar heeft men ze opgemerkt, dan is verwisseling met geen enkel ander inlandsch gras mogelijk, zoo karakteristiek is de plant. Stijf is ze in al haar deelen: stijve stengeltjes, stijve pluimtakken, stijve aartjes. 't Is net een gestileerd grasje. Aan den voet vertakt, rijzen de dunne stengeltjes schuin omhoog, alleen de middelste staan rechtop en dragen aan den top een platte, samengegetrokken pluim met korte, dikke takken, die tot aan den voet met de smalle, bijna 1 cM. lange aartjes zijn bezet. Deze gelijken

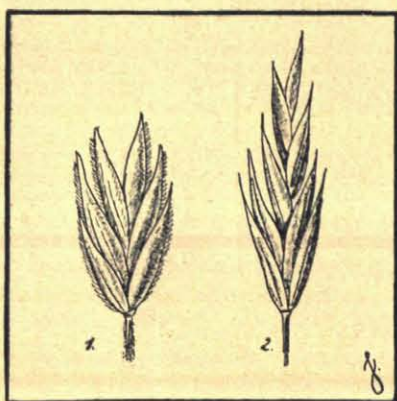
weinig op de aartjes der algemeen voorkomende *Festuca*-soorten. Dadelijk merkt men het ontbreken van kafnaalden op. De kelkafjes zijn in verhouding tot het aartje zeer kort. De aartjes zitten op korte steeltjes, meest 2 vlak bij of achter elkaar, doch die steeltjes zijn naar den top niet verdikt. En nu iets over het voorkomen van deze zeldzame indigene. Volgens de *Flora Belg. Sept.* van v. Hall werd ze het eerst in ons land gevonden door van Spijk Vermeulen op *Staalduin*. Dit zijn begroeide binnenduinen tusschen Hoek van Holland en Maassluis. Wij hebben ze, niettegenstaande herhaalde nasporingen, daar niet meer kunnen vinden. Ook hoorden wij nooit, dat anderen daar gelukkiger waren. Ze zal daar wel verdwenen zijn, evenals van de andere groeiplaats, in Oudemans vermeld: *Muiderberg*. Op de meeste dergelijke vindplaatsen, in Duitschland bijv., heeft ze evenmin stand gehouden. En eigenlijk is dat geen wonder. Het is een kalkminnende grassoort, die haar hoofdverspreidings-gebied rondom de Middellandsche zee vindt, dat zich naar het Noorden uitbreidt tot aan het Belgische bergland en daar de Duitse grens overschrijdt. (Aken). Is het nu te verwonderen, dat ze in Z.-Limburg inheemsch is? Veeleer moet men zich verbazen, dat het zoo lang duurde, eer dit bekend was.

In 1900 gaven Ascherson en Graebner in hun *Synopsis* reeds *Vaels* (Ned. Limburg) als groeiplaats op. Doch daar is ze wel niet door een Nederlandsch florist gevonden, in ieder geval, bekend gemaakt is dat niet. Eerst in 1910 vond Henrard ze in menigte op den *Dolsberg* bij *Gulpen*. Verder vond de *Wever* ze bij *Kerkrade* en *Wylre*. Wij hopen, dat, evenals bij *Av. pratensis*, spoedig blijkt, dat ze meer in Z.-L. voorkomt. De plant vindt daar de N.-W. grens van haar verspreidingsgebied, want al is ze later nog in Amsterdam (1911) en bij *Gorkum* (1912) gevonden, dat zijn adventiefplanten, die geen stand houden. Ze zijn veel forscher en hooger en liggen niet op den grond.

Festuca rigida.

En nu de laatste van het vijftal, tevens een »nieuwe« indigene, nl. *Dactylis Aschersoniana* Grbnr. Wij hebben ze niet in haar geheel afgebeeld, daar ze uiterlijk sterk overeen komt met de zoo algemeene als »kroopbaar« bekende *Dactylis glomerata* L. Wie in Z.-L. naar haar zoeken wil, moet goed uitkijken en terdege oppassen. Haar kenmerken vallen niet op, sommige zijn zelfs zeer subtiel. Wie er een meent te vinden, moet allereerst de bladscheeden onderzoeken. Die zijn nl. bij onze nieuwteling glad, in tegenstelling met *Dact. glomerata*, waarbij ze dikwijls zóó ruw zijn, dat men gevaar loopt, er zich aan te snijden. Zoek nu naar een *Dactylis* met gladde scheeden, lange, slappe bladeren en overhangende pluimtakken. Bekijk daarna de afzonderlijke deelen der pluim. De aartjes zijn nl. niet kluwenvormig opgehoopt, doch staan meer naast elkaar, zoodat de begroeide deelen der pluimtakken meer op een opeen gedrongen aar gelijken. Dit alles is echter niet voldoende, zooals wij zelf ondervonden. In Augustus 1910 hadden wij van den Schaesberg een paar goed kenbare exemplaren meegenomen, maar 't was vrij laat in den tijd, de aartjes waren rijp en de takken hingen sterk over.

Toen wij dan ook met Pinksteren 1912 er weer op uit trokken, vonden wij langs den Houttemerweg een prachtig exemplaar met sterk overhangende pluimtakken, die alleen in

1. *Dactylis glomerata*. 2. *Dactylis Aschersoniana*.

het bovenste deel aartjes droegen, welke duidelijk aarvormig geplaatst waren. Wij lieten ons foppen en meenden *Dact. Aschers*, weer te hebben gevonden. Doch thuis op ons gemak de plant onderzoekende, bleek, dat wij slechts de *var. pendula* Dum., een boschvorm van de gewone *Dact. glomerata*, meegenomen hadden. Gelukkig troffen wij een paar dagen later, langs de helling van den hollen weg rond de Biebosch bij Valkenburg, eenige exempl. van de gezochte soort. Deze bezitten, behalve de reeds genoemde kenmerken, 5- of 6-bloemige aartjes, die, zooals uit de teekening blijkt, nogal afwijken van die der gewone kroopbaar. Allereerst is het aartje iets langer en smaller, en dan, wat ook direct opvalt: kaal. Ieder, die *Dact. glomerata* wel eens onderzocht heeft, weet, hoe de kafjes aan de kiel stijf gewimperd zijn, ja dikwijls strekt zich de beharing nog verder uit.

Geheel kale aartjes komen bij deze soort niet voor. Wel

weer vormen met tot 8-bl. aartjes, bekend onder den naam *var. multiflorum* Beck, welke variëteit door den heer Henrard bij Gorinchem in eenige exemplaren is aangetroffen. De kelkafjes van onze nieuwe *Dactylis* zijn beide 3-nervig en verder vliezig aan den rand, evenals de spitse kroonkafjes, die soms in een klein naaldje eindigen. Gemakkelijk is dus het onderscheid tusschen beide soorten niet en zelfs wie ze kent, zou ze niet voor 2 afzonderlijke soorten houden. Maar de auteur wijst er met nadruk op, dat men ze sedert 1897 kweekt in den Berlijnschen Hortus, en daar bleken allé kenmerken constant, waarmede haar systematische zelfstandigheid voldoende bewezen werd. Graebner voegt er aan toe: »Waar *D. Aschersoniana* groeit, komt ze meestal in groot aantal voor en vormt een eigenaardige formatie. De slappe, overhangende bladeren herinneren aan *Melica*; de stengels zijn zeer slank en dragen aan den top de weinig opvallende pluimen. De afgestorven stengels blijven zeer lang staan, tot het midden van den volgende zomer«. Over deze opmerkingen kunnen wij niet oordeelen, daartoe is een vluchtig bezoek aan Limburg niet toereikend geweest. Wij vonden ze tot nog toe slechts op 2 plaatsen en daar weinig. Wellicht zijn anderen gelukkiger. De vondst sluit anders goed aan bij het tot nu toe bekende verspreidingsgebied (W. Rusland tot Westfalen in bosschen en langs wegen op vochtigen mergelgrond!).

Hiermede nemen wij voorloopig afscheid van onze Limburgsche grassen en hopen, dat velen, bij een bezoek aan Z.-L., wat meer acht zullen slaan op deze interessante flora-kinderen.

JANSEN EN WACHTER.